

Asia: VN/20721/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa palkansaajan työssäoloehdon pidentämistä koskevasta muutoksesta? (TTL 5 luku)

Työssäoloehdon pidentäminen heikentää työntekijän työttömyysturvan suojaa. Tämä lisää köyhyyttä, inhimillisiä ja yhteiskunnallisia ongelmia. Työssäoloehdon kiristäminen lähes tuplaa työssäoloehdon vaatimustason nykyisestä 26 viikosta 12 kuukauteen. Kyseessä on merkittävä heikennys nykyiseen suojaan ja pidämme tätä heikennystä kohtuuttomana ja huonona uudistuksena. Uudistus ei ole myöskään oikeudenmukainen. Uudistuksen seurauksena nykyistä merkittävästi suurempi joukko työntekijöitä rahoittaa järjestelmää, josta eivät hyödy lainkaan.

Pidennetty työssäoloehto saattaa kannustaa välttämään osa-aikatyön vastaanottamista tilanteissa, joissa työssäoloehto ei ole karttunut ollenkaan, koska työllisysehto täyttyy aiempaa heikommin. Työnhakija saattaa jäädä työttömäksi siinä toivossa, että löytyy kokoaikatyötä lyhyempien pätkien sijaan. Ei haluta ottaa riskiä, että sitoutuu johonkin sellaiseen, mikä ei täytä esimerkiksi työssäoloehto.

Esimerkiksi palkkatuetussa työssä työssäoloehdon täyttymisen mahdollistaminen on kannustanut työttömiä hakeutumaan palkkatuettuun työhön. Nyt on virinnyt epäilyksiä jäsenistössämme eri puolilla Suomea, että palkkatuettutyö järjestöissä on vähemmän houkuttelevaa, koska työssäoloehto ei jatkossa täytyisi. Jos näin toimitaan, niin myös osa-aikatyön määrä vähenee.

Lausuttavaa palkansaajan työssäoloehdon kertymistä koskevista muutoksista? (TTL 5 luku ja asetusmuutokset)

-

Lausuttavaa ansiopäivärahan perusteena olevan palkan määrittelystä? (TTL 6 luku ja asetusmuutokset)

Palkan määrittely on ok. On hyvä, että on huomioitu mahdollisuus saada puolittainen kuukausi, mikäli tulot jäävät 465 euron ja 930 euron väliin. 930 euron minimi täydelle kuukaudelle on siinä mielessä ok, että täyden kuukauden voi saada suhteellisen matalapalkkaisesta työstä.

Lausuttavaa TTL 5 ja 6 luvun muutosten vaikutuksesta työttömyysetuuden maksamisen työvoimapolitiisiin edellytyksiin? (TTL 2 ja 2 a luku sekä 14 luvun 1 c §)

-

Lausuttavaa työttömyysetuuden sovittelun suojaosasta luopumisesta? (TTL 4 luku)

Työttömyysturvan suojaosa on kannustanut ottamaan vastaan osa-aikatyötä. Työttömiä, joilla on terveydellisiä ongelmia, on suhteellisen paljon työnhakijoiden joukosta. SAK:n tilaaman tutkimuksen mukaan (julkaistu vuonna 2023) merkittävien este työttömien mielestä olivat terveydelliset syyt. Vastaajista vain 33 % työttömistä työnhakijoista kuvasi terveytensä hyväksi. 37 % koki terveytensä kohtalaiseksi, ja 31 % huonoksi. Työttömyyden kestäessä yli vuoden, terveysongelmat olivat pääasiallinen raportoitu työllistymisen este. Kokoaikatyöhön kykenemättömät työttömät mielellään ottavat kuitenkin osa-aikatyötä vastaan – sen ollessa kannustavaa, jotta voivat täydentää toimeentuloaan. Tästä on Työttömien Keskusjärjestölle tullut paljon palautetta.

On paljon töitä, joissa tarvitaan vain väliaikaisesti apukäsiä. Jäsenyhdistyksissämme tyypillisesti työskentelee varttuneempia henkilöitä, joille ei ole tarjolla kokoaikatyötä. On terveydellisiä seikkoja, mitkä käytännössä estävät kokoaikatyön tekemisen.

Työttömyysturvan suojaosa on antanut vahvan kannusteen ottaa lyhytaikaisia töitä vastaan. Nämä työt ovat olleet erittäin tärkeitä, koska pienillä tuloilla pitkään eläminen on luonut jo varsin niukat elämisen puitteet. Työttömyysturvan suojaosasta luopumista pidetään Työttömien Keskusjärjestön jäsenedustajien mukaan (palkkatuen työssäoloehdon poistamisen lisäksi) yhtenä merkittävimpana heikennyksenä hallitusohjelman leikkauspaketissa.

Työttömät mielellään tekevät töitä, mutta meidän jäsenistömme kokemus on, että, töitä on ollut pitkään huonosti tarjolla kohderyhmälle, tai avoimiin paikkoihin ei yksinkertaisesti oteta (nuorempiakin on ollut tarjolla tai koulutus/kokemus/terveys ei vastaa työn vaatimuksia).

On tärkeä huomioida, että pienillä paikkakunnilla työn teettäminen työttömyysturvan suojaosan puitteissa on ollut kannuste palkata virallisesti. Työstä saatu verohyöty on koitunut yhteiskunnan ja työntekijöiden eduksi (eläkkeen karttuminen). Heikentämällä suojaosaa heikennetään työn teettämisen ja tekemisen kannusteita.

Lausuttavaa lapsikorotusten poistamisesta? (TTL 6 ja 7 luku)

Työttömyysturvan lapsikorotus on tarkoitettu työttömäksi joutuneen yhden huoltajan tai molempien huoltajien lapsen tai lasten elämisen kuluihin, kuten ruokaan, vaatteisiin ja harrastuksiin.

Työttömyysturvan lapsikorotuksista luopuminen ja lasten kulujen huomiotta jättäminen syventää erittäin vastuuttomalla tavalla lapsiköyhyyttä! Kahden työmarkkinatukea saavan vanhemman ja kolmen tai sitä useamman lapsen taloudessa tulot laskevat pelkästään lapsikorotuksen poistamisen myötä 570,20 e / kk. Tämä on pienituloisissa perheissä valtava summa. Näitäkin perheitä Suomessa on, joissa molemmat vanhemmat ovat syystä tai toisesta työttömänä/osatyökykyisiä/työkykynsä menettäneitä (väärällä etuudella, koska vakuutusyhtiöt eivät myönnä työkyvyttömyyseläkettä).

Jo nyt lapsista yli 11 prosenttia asuu perheessä, jossa tulot eivät riitä THL:n laatiman viitebudjetin määrittämään ihmisarvoiseen elämään. Lapsiköyhyys on lisääntynyt yksin vuonna 2022 noin 30 000 lapsella. Lapsiköyhyydessä elää Suomessa nyt yli 120 000 lasta.

Lasten kohdalla köyhyyskysymys kietoutuu myös nuorten pahoinvointiin ja mielenterveysongelmiin, sekä niiden polarisaatioilmiöön. Niillä, joilla menee huonosti, menee entistä huonommin ja tämä tulee luultavasti näkymään suurempana lastensuojelutarpeena.

Yhä useampi työtön perhe joutuu turvautumaan toimeentulotukeen. Toimeentulotuki on byrokraattinen ja vaikuttaa työllistymisen kannusteisiin eikä mahdollista säästämistä tai muuta oman talouden pitkäkestoista suunnittelua. Toimeentulotuen saamisen ehtoina voi olla esimerkiksi omaisuuden realisoiminen, ja siksi osa toimeentulotukeen oikeutetuista kansalaisista eivät sitä hae.

Köyhyys kapeuttaa mahdollisuuksia tavoitella parempaa elämää. Köyhyys valitettavan usein periytyy ylisukupolisesti. Olisi siis tärkeää, että ihmiset pärjäävät ensisijaisella perusturvalla silloin kun eivät saa palkkatöitä tai yrittäjätuloja.

Tällöin myös viimesijaisen toimeentulon turvan eli toimeentulotuen rooli olisi se mihin se on alun perin tarkoitettu: olemaan viimesijainen turvaverkko ja yksi sosiaalityön työkalu.

Lausuttavaa omavastuuajan pidentämisestä? (TTL 5 ja 7 luku)

Omavastuuajan pidentäminen on puhdas valtion talouden säästötoimi. Vaadimme sen sijaan, että omavastuuajasta luovutaan kokonaan, sillä työttömäksi jääminen on aina tragedia ja hyvin harvoin ihmisen omaa vikaa. Esimerkiksi vientiteollisuudessa toimivat tehdastyöntekijät tuskin voivat paljontaan sille, että tehdas päätetään lopettaa ja toiminnot siirretään halvemman tuotantokustannusten maihin.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista ja kansalaisvaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

Työttömyysturvan suojaosan poistaminen sekä kiristynyt työssäoloehto vähentää työttömien osa-aikatyön kannusteita.

Lapsikorotusten poistaminen työttömyysturvasta heikentää perheiden ja lasten toimeentuloa ja lisäävät köyhyyttä. Työllisyysvaikutukset ovat kyseenalaisia.

Toimeentulotuen hakijoiden määrä ja myönnettävän toimeentulotuen määrät tulevat lisääntymään. Tämä näkyy kuntien taloudessa heikentävästi. Myös sitkeän työttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden osuus tulee kasvamaan, koska yhä useampi työtön turvautuu vaativampaan byrokraatiaan ja fokus on selviytymisessä, ei työkyvyn, tietotaidon kehittämisessä ja työnhaussa.

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset viranomaisiin ja yrityksiin)? TE-hallinnon henkilöstöä edustavaa tahoa pyydetään arvioimaan vaikutuksia TE-hallinnon henkilöstöön ja sen tehtäviin, erityisesti TTL 14 luku 1 c §:n osalta.

Epäilemme, että yritykset saavat vähemmän työvoimaa, kun osa-aikatyön kannusteet heikkenevät.

Kun työ- ja toimintakyvyltään vaihtelevasti työelämän vaatimuksiin vastaavia työttömiä pusketaan näin aggressiivisesti vapaille työmarkkinoille, kiristämällä toimeentuloa merkittävästi sekä poistamalla mm. palkkatuetun työn kannattavuutta (katso yllä), tulevat yritykset kohtaamaan merkittävästi enemmän haasteita rekrytoinneissaan.

Palkkatukea tai muita tuetun työn muotoja heikosti käyttöönottanut yrityskehitys on kokematon ja keinoton kohtaamaan ja tunnistamaan pitkäaikaisesti työttömänä olleiden työnhakijoiden (terveys)haasteita. Näin ollaan usein myös kyvyttömiä hyödyntämään heidän potentiaaliaan. Varautuminen ja valmiudet vastaanottaa esimerkiksi ennen palkkatuettuun työhön hakeutuneita työttömiä ovat vähintäänkin vaihtelevat, usein heikot. Tällöin haasteena on, että epäonnistuneiden ja toteutumatta jääneiden rekrytointien määrä todennäköisesti kasvaa työttömien osalta.

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

Osa-aikatyön määrää voi seurata tilastoista. Kelan tilastoista voi hakea tietoa sosiaaliturvan asiakkuuksista.

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Esitystä ei tule panna voimaan ennen kuin kaikkien sosiaaliturvavaihteluiden yhteisvaikutukset on voitu todeta, ja varmistua siitä, ettei sosiaaliturvavaihteluiden johdosta, yksikään kansalainen joudu täysin kohtuuttomaan tilanteeseen. Suomen tulee noudattaa Perustuslain 19 § sekä kansainvälisiä ihmisoikeussitoumuksia/velvoitteita.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Työttömien Keskusjärjestö vaatii, että nämä leikkaukset perutaan. Työttömien elämänhallinnan näkökulmasta leikkaukset ovat täysin vastuuttomat.

Työllisyysvaikutukset ovat kyseenalaisia kannusteiden näkökulmasta. Dynaamiset työllisyysvaikutukset eivät perustu suoraan kokemusperäiseen tietoon. Ne ovat tilastoista johdettuja teoreettisia päätelmiä. Lisäksi Suomen työllisyystilanne on kiristymässä ja esimerkiksi rakennusala on jo taantunut – ennusteiden mukaan pahemmassa jamassa kuin 2008 finanssikriisissä. Näillä heikennyksillä vähennetään ihmisten ostovoimaa, mikä menee suoraan kulutukseen ja siten supistetaan yksityistä ja valtiontaloutta lisää.

Työttömien Keskusjärjestö muistuttaa, että nämä eivät ole ainoat työttömiin kohdistuvat leikkaukset, vaan myös mm. asumistukiin tehdään nykyistä korkeampi omavastuu (leikkaus), ja mm. työttömyysturvaan tehdään indeksijäädytykset aikana, jolloin inflaatio on poikkeuksellisen korkealla.

Kiristysten sijaan hallituksen tulee vahvistaa työllisyyspalveluita ja luoda työtä julkiselle sektorille, jonne etenkin pitkäaikaistyöttömät ja osatyökykyiset työllistyisivät.

Listaamme alle hallitusohjelmasta ne sosiaaliturvaleikkaukset, jotka kohdistuvat työttömiin. Näiden toimien yhteisvaikutusta työttömien toimeentuloon ja elämän edellytyksiin pyydämme laajaa ja kokonaisvaltaista arviointia. Alla olevassa listauksessa on vain ensi vuoden hallitusohjelman mukaiset säästöt/panostukset.

Palkkatuki

- Lakkautetaan työssäoloehdon kertyminen palkkatuetussa työssä, v. 2024, säästöä 24 miljoonaa euroa.
- Hallitus uudistaa palkkatukea ja kohdistaa sitä erityisesti yksityiselle ja kolmannelle sektorille. Sadan prosentin palkkatuen käyttö mahdollistetaan jatkossakin myös suurimmille taloudellista toimintaa harjoittaville kolmannen sektorin toimijoille.

”Työhön kannustava” sosiaaliturva:

- Porrastetaan ansioturvan tasoa, v. 2024, säästöä 175 miljoonaa euroa.
- Luovutaan työttömyysturvan suojaosista. V. 2024, säästöä 56 miljoonaa euroa
- Lakkautetaan vuorotteluvapaajärjestelmä, v. 2024, 5 miljoonaa euroa (tämä on ollut arvioissa ”työllisyystoimista vaikuttavin, ja mahdollistanut uravaihtoja yms.)
- Pidennetään työttömyysturvan työssäoloehtoa 12 kuukauteen (nykyisestä 26 viikosta), v. 2024, säästöä 66 miljoonaa euroa.

”Yksilön ja julkisen vallan oikeuksien ja velvoitteiden tulee olla tasapainossa. Yksilöllä on oikeus yhteiskunnan tukeen sellaisessa tilanteessa, jossa hän ei kykene huolehtimaan itsensä ja läheistensä toimeentulosta. Samalla työkykyisen ja työikäisen velvollisuus on osallistua työmarkkinoille ja tehdä voitavansa työkykynsä ja työmarkkina-asemansa parantamiseksi. Hallitus uudistaa sosiaaliturvaa siten, että järjestelmä on yksinkertaisempi ja työhön kannustavampi.”

- Perhepaketti, (liittyy useisiin etuuksiin), vahvistetaan lapsiperheiden asemaa korottamalla lapsilisää, kohdennetusti (mm. alle 3-vuotiaiden lapsilisien korotus), v. 2024, -70 miljoonaa euroa (maksaa valtiontaloudelle)
- Uudistetaan asumiseen liittyvien tukien kokonaisuus, v. 2024, 180 miljoonaa euroa säästöä,
- Työmarkkinatuen kielilisan saaminen kielitaidon osoittamisen kautta, v. 2024 säästöä 66 miljoonaa euroa (Ilmeisesti tällä tarkoitetaan sitä, että jatkossa vain kotimaisenkielen testit läpäisseet saavat normaalia työmarkkinatukea suomessa).
- Euroistetaan työssäoloehto, v. 2024 säästöä 16 miljoonaa euroa (pientuloisista töistä ei enää kerry niin suurta ansiosidonnaista turvaa)
- Palautetaan lomakorvausten jaksotukset (heikentää työttömyysturvan maksua), v. 2024, säästöä 28 miljoonaa euroa
- Palautetaan omavastuupäivät viidestä päivästä seitsemään päivään, v. 2024, säästöä 10 miljoonaa euroa.
- Lakkautetaan lapsikorotukset, v. 2024, säästöä 70 miljoonaa euroa (nämä säästöt osittain kompensoidaan perhepaketissa).
- Luovutaan työttömyysturvan ikäsidonnaisista poikkeussäännöistä. V. 2024, säästöä 103 miljoonaa euroa.
- Lasketaan nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan vähimmäismäärä kuntoutusrahan vähimmäismäärän tasolle, v. 2024, säästöä 20 miljoonaa euroa
- Perutaan lakimuutos, joka on mahdollistanut vuoden 2019 alusta, 16-29 vuotiaiden ammatillisen kuntoutukseen pääsyn ilman sairaus- tai vamma diagnoosia, v. 2025, säästöä 50 miljoonaa euroa
- Hallitus toteuttaa kokonaisuudistuksen, joka vahvistaa henkilön itsenäistä selviytymistä, vähentää pitkäaikaisen toimeentulotuen tarvetta ja selkeyttää toimeentulotuen roolia viimesijaisen harkintaa vaativana perusturvaan kuuluvan etuutena. Säästöä alkaen v. 2026, 35 miljoonaa euroa.
- Lasketaan kuntoutusrahan määrää ammatillisen kuntoutuksen ajalta samalle tasolle kuin kuntoutusajalle myönnettävä sairausvakuutuslain mukainen sairauspäiväraha, johon hänellä olisi oikeus, jos hän kuntoutuksen alkaessa olisi tullut työkyvyttömäksi. V. 2024, 3 miljoonaa euroa säästöä.
- Kaikkien KEL/KHII-indeksikorotusten jäädyttäminen (pl. toimeentulotuki, eläkkeet, rintamalisät, vammaisetuudet, lääkkeiden kattokorvaus) vaalikaudeksi. v. 2024 140 miljoonaa euroa.

- Indeksijarru 1 % yksikköä vuosille 2024-2027, v. 2024, 29 miljoonaa euroa.
- ”Hallitus seuraa työllisyystavoitteen toteutumista valtiovarainministeriön arvioiden perusteella vaalikauden aikana ja varautuu tekemään lisäpäätöksiä viimeistään puoliväliriihessä, mikäli tavoite julkisen talouden vahvistumisesta vaarantuu”.

Asumistuki:

”Hallitus toteuttaa asumistuen kokonaisuudistuksen, jonka tavoitteena on tukien kohdistuminen tukea eniten tarvitseville ryhmille.

Yleisestä asumistuesta poistetaan 300 euron ansiotulovähennys. Yleisen asumistuen perusomavastuu korotetaan 42 %:sta 50 %:iin. Asumistuen taso tarkistetaan 70 prosenttiin hyväksytyjen asumismenojen ja perusomavastuun erotuksesta. Asumistuen kuntaryhmät 1 ja 2 yhtenäistetään tasolle 2.

Yleisessä asumistuessa otetaan käyttöön 10 000 € varallisuusraja. Ylittävästä osasta lasketaan 20 prosenttia huomioitaviin vuosituloihin 50 000 € saakka, jonka jälkeen asumistukea ei saa. Varallisuuteen ei lasketa mukaan tuottamatonta omaisuutta kuten autoa, omassa käytössä olevaa kiinteistöä tai kesämökkiä.

Omistusasuntoon ei saa jatkossa yleistä asumistukea.

Yrittäjän asumistuen arvioinnin perusteeksi otetaan YEL-työtulon sijaan kaikki todelliset tulot.

Opiskelijoiden yleisen asumistuen rinnalle selvitetään ja kehitetään yhteisasumista suosiva ja taloudellisesti houkutteleva vaihtoehto.

Yleisen asumistuen kustannusten osittainen siirto kunnille selvitetään.”

Haapakoski Jukka
Työttömien Keskusjärjestö ry